

Dhrupad

Het onbeweeglijke woord

Tekst: **Luther Zevenbergen**

Het Indiase genre 'dhrupad' is altijd vrij onbekend gebleven in het westen. De klassieke Indiase muziek zoals die hier doorgaans bekend is, met artiesten als sitarspeler Ravi Shankar en fluitspeler Hariprasad Chaurasia, behoort tot het 'khyal'-genre. De laatste tijd zijn op de westerse podia echter steeds vaker dhrupad-zangers te horen. Er worden cursussen en workshops gegeven, ook voor amateurs, en in de begeleidende informatie bij concerten duikt de term ook steeds vaker op. Neemt onze kennis van de Indiase muziek toe, of is de toch wat marginale dhrupad echt 'booming'? New Folk Sounds wilde eens op een rijtje zetten wat dhrupad inhoudt en wat er op dat gebied in Nederland gebeurt.

Dhrupad is afgeleid van de Sanskriet woorden dhruva en pada. 'Dhruva' betekent onbeweeglijk en is de benaming voor de poolster en 'pada' betekent woord of poëzie. Onder musicologen wordt aangenomen dat dhrupad de oudste vorm van klassieke muziek in Noord-India is. Het ontstaan is direct terug te voeren op de recitatie van spirituele Sanskrietteksten uit de Sama Veda. Het zingen van 'om', dat in meditatie gebruikt wordt om de ziel te zuiveren, heeft de basis gelegd voor de tempelmuziek, die dhrupad lange tijd is gebleven. Men vermoedt dat dit zo'n 1000 tot 2000 jaar geleden is uitgemond in het ritmisch reciteren van de Sanskriet teksten, 'prabandha' genoemd. Langzaam werden de teksten meer gezongen. Vanaf de veertiende eeuw gebeurde dat steeds vaker aan het hof. Door deze vorm van mecenaat konden de zangers verder professionaliseren. De composities die nu meestal gezongen worden, zijn ontstaan vanaf ongeveer 1600.

Aan het begin van de twintigste eeuw was dhrupad echter op sterven na dood. Het genre werd geleidelijk aan verdrongen door khyal, een nieuwer genre dat het veel meer in zich heeft om als kunstmuziek een breed publiek aan te spreken. Na de onafhankelijkheid in 1947, dat het einde betekende van de prinsdommen, kregen de dhrupad-zangers het nog moeilijker. Ze konden niet meer terugvallen op een mecenas, en op de concertpodia leden ze onder de populariteit van de modernere khyal. Een klein aantal meesters, voornamelijk uit de Dagar familie, heeft ondanks de

ontberingen volgehouden, en sinds een jaar of twintig is de dhrupad aan een gestage nieuwe opmars bezig. En dat lijkt nu ook buiten India door te dringen. Het is eigenlijk vooral dankzij de Dagar familie dat dhrupad nog bestaat. Je ziet soms door de vele zangers die Dagar heten het bos niet meer, maar feitelijk zijn ze allemaal nazaten van Ustad Zakiruddin Khan en Ustad Allabande Khan. De belangrijkste zangers uit de familie waren de 'senior Dagar brothers' Moinuddin en Aminuddin Dagar, en hun jongere broers Zahiruddin Dagar and Faiyazuddin Dagar, bekend als de 'younger Dagar brothers'. De vier broers, zijn allemaal inmiddels overleden

en de fakkel is overgenomen door hun familieleden en leerlingen, zoals Uday Bhawalkar. Vrijwel iedereen die momenteel met dhrupad bezig is, is via familie of leraar verbonden met de Dagar-familie.

Dhrupad en khyal

De muziek uit India die we meestal te horen krijgen is zoals gezegd khyal. Maar wat is dan het verschil tussen khyal en dhrupad?

In de eerste plaats is dhrupad primair een vocaal genre. Er zijn wel muzikanten die dhrupad instrumentaal spelen, op veena (een snaarinstrument) of surbahar (bas-sitar), maar zij imiteren altijd de vocale stijl. Khyal

daarentegen, alhoewel die ook wel gezongen wordt, is vooral een instrumentale stijl. Het is veel virtuozer, met bijna een overdaad aan versieringen. Omdat het vertoon van technische vaardigheden er zo'n grote rol in speelt, is het begrijpelijk dat khyal altijd een veel belangrijker plek op de podia heeft ingenomen.

Een ander, ook voor de leek, duidelijk verschil is de instrumentkeuze. Dhrupad-solisten worden niet, zoals meestal het geval is bij khyal, begeleid op tabla's maar op de pakhavaj. Dit is een langwerpige trommel waar de vellen aan beide uiteinden zitten. Ook de tala's (ritmische cyclussen) verschillen. Dhrupad is meestal in chautal (12 tellen) of dhammar tala (14 tellen). Khyal is veel vrijer in de keuze van de tala, en valt ook veel vaker terug op makkelijkere tala's in 8, 10 of 16 tellen.

Dhrupad kent dus strengere 'regels' dan khyal en is veel minder publieksgericht. Een spetterende climax, onmisbaar in een goede khyal-uitvoering, is voor dhrupad-muzikanten helemaal niet zo belangrijk. De spirituele kracht van de muziek staat altijd voorop. Het is dus minder toegankelijk, maar heeft daarmee meteen ook meer diepgang.

Zoals de meeste Indiase muziek is ook een dhrupad-uitvoering verdeeld in een alaaap en een compositiegedeelte. Die delen zijn eenvoudig te herkennen aangezien de ritmische begeleiding start bij het begin van de compositie. Alaaap begint aritmisches en traag. Stap voor stap worden de tonen uit de raga verkend. In tegenstelling tot het spel tussen tablaspeler en solist, die kenmerkend is voor khyal, is het compositiedeel in dhrupad veel meer de afronding van de uitvoering. In de dhrupad ligt de nadruk op de alaaap, die uit-

gesponnen kan worden tot een uur. Ustad Zia Fariduddin Dagar verwoordt dit als volgt: "Alaaap is de zoektocht naar de meest perfecte toonhoogte voor elke noot. Daardoor kom je in een soort meditatie waarin je verdwaalt in de golven van het geluid en verder alles vergeet. Het enige dat overblijft is geluid." Het meditatieve karakter van het genre uit zich in lange diepe tonen en typische stemtechnieken die 'nom tom' worden genoemd. In de alaaap wordt ook geen tekst gezongen, maar men zingt op notennamen of woorden zonder betekenis.

Conservatorium

Ook in Nederland is er het een en ander gaande op dhrupad-gebied. Zo heeft het Rotterdams conservatorium op haar India-afdeling een dhrupad-lerares in huis, in de persoon van Marianne Sva_ek. Zij studeert al zo'n achttien jaar dhrupad. Ze begon aanvankelijk met sarangi, maar tijdens haar studie in India bij Ustad Zia Fariduddin Dagar is zij zich meer op de zang gaan richten. Ze geeft nu zo'n jaar of zes les op het conservatorium. Ze vertelt wat dhrupad zo bijzonder maakt: "Ik zeg altijd tegen leerlingen dat het meer een attitude is, een aandacht voor een bepaalde klank en intonatie. Het heeft voor mij veel meer diepgang. Het is de langzame beweging die er in zit, een constante stroom." Zangers in India hebben jaren nodig om dhrupad in de vingers te krijgen. Marianne Sva_ek antwoordt bescheiden, als ik haar vraag hoever westerse studenten, die op het conservatorium afgestudeerd zijn, als dhrupadzanger zijn opgeleid: "In hoeverre ben ik zelf opgeleid? Ja, ik geef er wel les in, maar ik weet waar ik sta. Als studenten echt verder komen, stuur ik ze toch naar India, dan moeten ze

daar verder studeren." Er komen dan ook regelmatig Indiase meesters in Rotterdam om extra lessen te geven.

Toch ziet Marianne Sva_ek in dhrupad, mede door lessen die ze ook elders geeft aan amateurs, een mogelijkheid om iets speciaals van Indiase muziek mee te geven. "De basisvorming is heel toegankelijk, omdat de opbouw rustig is. Een soort langzame systematische opbouw."

Steyl

Voor amateurs bestaat er ook de mogelijkheid om dhrupad-zang te leren. Zo geeft het Alandi Retreat Centrum in Steyl (bij Venlo) twee keer per jaar workshops en meerdaagse cursussen. Zij nodigen daarvoor zangeres Ashoka Dhar uit, die alweer een aantal jaren de dhrupadschool in Calcutta leidt. Ze zet hiermee het werk van haar guru Nasir Aminuddin Dagar voort. Het Alandi centrum is naast de muziek gericht op spirituele cursussen en retraites. Mischa Stermerdink vertelt waarom ze zich juist met dhrupad bezig houden.

"Dhrupad is een hele pure vorm van zingen, ik zou zeggen ongeunsteld, zonder franjes. Zo'n zestien jaar geleden zagen we een dhrupad-concert in een ashram in India en daar waren we zo van onder de indruk dat het altijd is bijgebleven. Toen we later het aanbod kregen een workshop te organiseren met Wasifuddin Dagar zeiden we natuurlijk meteen 'ja'. De laatste vier jaar komt Ashoka Dhar en met haar hebben we ook een regelmatig programma opgezet."

Alandi is ook uniek in de manier waarop de cursussen georganiseerd zijn. In de zogenaamde 'gurugula' verblijven de studenten een week in het centrum en zijn daar de hele dag bezig met dhrupad.

"We zijn de enige plek waar je op een Indiase manier, met verblijf in een ashram, de dhrupad kunt leren. Niet dat je een uurtje les hebt en dan naar huis gaat."

Selectieve discografie:

Ashoka Dhar -
The lyrical tradition of dhrupad 8 (Makar - MAKCD038)
Uday Bhawalkar - *Raga Shri, Raga Malkauns* (Nimbus Records NI 5489)
Dagar Brothers - *Shiva Mahadeva: dhrupad, classical vocal music of North India* (PAN Records ARCD 2074-2075)

Niet uit de Dagar school:

The Mallik Family -
Dhrupad of Darbhanga (VDE CD 1006)

